

31.5.2021

Eduskunnan sivistysvaliokunta
siv@eduskunta.fi

Valtioneuvoston koulutuspoliittinen selonteko

Eduskunnan sivistysvaliokunta on pyytänyt Education Finland ohjelmaa lausumaan valtioneuvoston koulutuspoliittisesta selonteosta 1.6.2021.

Lausunnon tiivistelmä

Selonteko kuvaa hyvin koulutuspolitiikkaan ja -järjestelmään liittyviä ilmiöitä ja haasteita. Siinä esitetyt lukuisat toimenpiteet ovat pääosin kannatettavia. Suomalainen koulutusjärjestelmä toimii pääosin laadukkaasti ja sen päämäärät ovat yhteisesti jaetut.

Education Finland -ohjelman tehtävänä on vauhdittaa koulutusvientiä ja edistää kansainvälisesti koulutuksen laatua. Ohjelma toimii Opetushallituksen yhteydessä. Sen jäsenenä 130 koulutusvientiä harjoittavaa yritystä ja koulutusorganisaatiota. Koulutusviennin tavoitteita ja toimenpiteitä on kuvattu tarkemmin 11.6.2020 julkaistussa Koulutusviennin tiekartassa 2020-2023. Myös kehitysyhteistyössä hyödynnetään koulutusviennin palveluita ja tuotteita kestävien ratkaisujen aikaansaamiseksi. Tähän kytkeytyy myös tavoite, jonka mukaan Suomella tulisi olla kokoaan suurempi rooli ratkottaessa globaalia oppimisen kriisiä.

Antamassamme lausunnossa olemme kiinnittäneet huomiota ensisijaisesti koulutuspolitiikan linjauksiin niiltä osin kuin ne koskevat koulutusvientiä tai siihen läheisesti liittyvää muuta kansainvälistä toimintaa ja vuorovaikutusta. Jaettu yhteinen tavoite on edistää koulutusjärjestelmien toimivuutta ja laatua. Olemme kiinnittäneet lausunnossamme huomiota seuraaviin asioihin:

- Koulutuksen kansainvälistymisen vaikutukset koulutusjärjestelmäämme tulevaisuudessa ja eri asteiden koulutuksessa
- koulutuksen ohjauksen kehittäminen, kun toiminnassa huomioidaan kotimaisen koulutusjärjestelmän rinnalla globaali koulutuksen toimintaympäristö
- koulutuksen kehittäminen julkisen ja yksityisen sektorin kumppanuutena, ja uusien innovaatioiden mahdollistajana
- osaamiseen pohjautuvan liiketoiminnan kehittämisen edellytykset sekä
- globaalin oppimisen kriisin ratkaiseminen.

Edellä kuvattuja huomioita on avattu tarkemmin lausunnossamme.

Education Finland osana Opetushallitusta, edistää koulutuspoliittisen selonteon tavoitteita ja toimenpiteitä opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa sopimansa tulossopimuksen mukaisesti. Yleisinä tavoitteina on, että tasa-arvo ja yhdenvertaisuus lisääntyvät, yhteisöllinen kehittäminen ja johtaminen vahvistuvat, hyvinvointi paranee, kansainvälisyys lisääntyy ja osaamistaso nousee.

19.4.2021

Yksityiskohtaiset huomiot

1. Selonteon tarkoitus ja lähtökohdat

Yhtenäinen koulutusjärjestelmä

Selonteossa esitetyt tavoite- ja toimenpide-ehdotukset ovat pääosin oikeansuuntaisia, kansallisten tavoitteiden jäsentämiseksi.

Kuitenkin, jos OECD tutkimuksia ei oteta lukuun, lähdeaineisto listaa vain kuusi kansainvälistä lähdekirjaa tai tutkimusta selonteon tausta-aineistossa käytetyksi. Tämä on selkeä puute ja näkyy läpileikkaavasti selonteossa niin, että kansainvälisiä koulutuksen kysymyksiä on käsitelty selonteossa verrattain ohuesti.

Globaalisti tapahtuvaan koulutukseen vahvasti ankkuroituva, eri asteiden koulutusvienti on supistunut selonteossa yhteen toimenpide-ehdotukseen ja on jäänyt irralliseksi omaksi tarkastelukohdaksi, vaikka sillä on vahva yhteys kaikkeen koulutuksen kehittämiseen.

Koulutusjärjestelmää on tärkeää tarkastella ja kehittää yhtenäisenä kokonaisuutena, jossa huomioidaan niin kotimaiset kuin kansainvälisetkin tutkimukset, kokemukset ja vaateet. Selonteko tarkastelee nyt ehdotettuja toimia lähinnä omista kansallisista ja nykyisistä tavoitteista lähtöisin, eikä yksilöi riittävästi laajempia kansainvälisiä koulutustavoitteitamme ja niiden tuomia mahdollisuuksia tulevaisuudessa.

2 Tavoitetila – koulutus ja tutkimus kohti 2040-lukua

On tärkeää, että määrääjain voidaan jakaa yhtenevä näkemys nykyisestä koulutuksen tilannekuvasta ja toimista, joilla viitoitetaan kehityspolkua kohti koulutusjärjestelmän vuoden 2040 viisiä.

Koulutus on jo noin 150 vuoden ajan ollut keskeinen väline Suomelle luotaessa perustaa yhteiskunnan muutoksille ja menestykselle. Opetusministeri Jussi Saukkonen totesi osuvasti jo kansakoulun satavuotisjuhlassa (vuonna 1966): *”Kansamme yleisen sivistystason kohottaminen on vähintään yhtä tärkeää kuin (sata vuotta) sitten. Muuttuvan yhteiskunnan tarpeet ja kiihkeä kansainvälinen kilpailu edellyttävät, että maamme koululaitos uudistetaan ja sitä kehitetään siten, että sen vaikutus ulottuu mahdollisimman laajalle, jokaiseen yksilöön saakka. Korkea sivistystaso on nytkin kansamme voima”*.

Koulutuspoliittinen selonteko toteaa yhteisen linjan jatkuvaksi, saman suuntaisena: *”Suomessa on vahva, laadukkaaseen ja vaikuttavaan kasvatukseen, koulutukseen, tutkimukseen ja kulttuuriin rakentuva sivistysperusta”... ”Suomella ei ole varaa jättää panostamatta kasvatukseen, koulutukseen ja tutkimukseen ja jäädä jälkeen keskeisten verroki- ja kilpailijamaidemme kehityksestä. Koulutuksella, tutkimuksella ja innovaatiotoiminnalla on merkittävä rooli yhteiskunnan uudistumisessa, minkä vuoksi niihin on panostettu viime vuosien aikana merkittäväällä tavalla ja on tärkeää panostaa jatkossakin.”*

19.4.2021

Koulutusjärjestelmämme on kautta aikojen pyrkinyt avoimuuteen ja siinä on ketterästi huomioitu myös kansainväliset uudet koulutusalan innovaatiot. Monet kansainvälisesti kehitetyt ratkaisut on muokattu toimiviksi käytänteiksi omiin tarpeisiimme. Tavoittila, jonka mukaan *Suomi on edelläkävijä uuden tiedon ja osaamisen tuottamisessa, käyttöönotossa ja soveltamisessa*, on oikea.

Koulutusvienti on tarjonnut Suomelle jo kymmenen vuoden ajan mahdollisuuden työskennellä edistyksellisten koulutusratkaisujen parissa kansainvälisesti. Samalla on voitu harjoittaa kansainvälistä yhteistyötä uudella tavalla – liiketaloudellisesti rahoitettuna. Asiakkaat maksavat yhteistyöstä ja opeistamme, ja samalla opimme itse muotoillessamme osaamispalveluitamme uudella tavalla, uudessa toimintaympäristössä hyödynnettäväksi.

Meillä on todennetusti maailman mittakaavassa todellista huippuosaamista koulutusjärjestelmässämme. Toisaalta meillä itsellämme on jatkuvasti kirittävää, jotta pärjäämme myös nopeasti muuttuvassa maailmassa. Pääviesti on kuitenkin sama kuin ruotsalaisen *Hans Roslingin* lempilause: *”asiat ovat paremmin kuin luulet”*. Tuotamme laadukasta koulutusta kaikilla tasoilla ja siitä on syytä olla ylpeä. Tätä osaamista tulee voida jatkossakin jakaa eri tavoin, myös muiden hyödynnettäväksi.

Lausunnossamme esiin tuotuja eri aihealueita yhdistää seuraava toteama:

Useaan otteeseen on tuotu esiin se tosiasia, että **koulutuksenkaan osalta lähinnä kotimaisista lähtökohdista koottu sääntely ei toimi enää tulevaisuuden globaalissa yhteiskunnassa.** Selonteon institutionaaliset tavoitteet sekä teknologioiden kehitys (ja vaikutukset) tulisi miettiä siinä uudelleen. Näillä on merkitystä sille, mitä ja miten säädämme, ohjaamme ja toimimme koulutuksessa vuonna 2040.

Visio

Selonteossa kuvattu koulutuksen tavoittila huomioi melko vähän globaalit koulutuksen yhteiset kysymykset. Selonteossa olisikin hyvä pyrkiä ilmaisuun ja linjauksiin, jotka kestävät aikaa ja ovat samaan aikaan riittävän konkreettisia.

Vision mukaan Suomella tulee olla vahva sivistysperusta, mikä näkyy mm. kansainvälisyytenä ja moninaisuuden ymmärtämisinä. Tästä näkökulmasta selonteon kansainvälisyysmäärittelyjä, erityisesti kansainvälisyysosaamisen merkitystä eri koulutusasteilla ja -muodoissa on syytä laajentaa ottamaan huomioon tulevaisuudessa myös mm. työelämän kehitys ja koulutusviennin mahdollisuudet.

Koulutusviennin ensimmäisessä tiekartassa (vuosille 2016-2019) todettiin, että: *”Suomalaisen koulutuksen ja osaamisen vientiä tukee visio, jonka mukaan Suomeen keskittyy tulevana vuosina maailman mittakaavassa ainutlaatuista yksilöiden ja yhteisöjen oppimista sekä kansallisia koulutusjärjestelmiä palvelevaa osaamista. Suomi on jo tähän mennessä toiminut koulutuksen ja osaamisen näyteikkunana monelle maalle. Koulutuksella ja osaamisella voidaan lisätä kansalaisten hyvinvointia, työelämän kilpailukykyä ja muiden osaamisintensiivisten alojen (esim. vesi-, metsä-, kaivos-, terveysala ja cleantech) menestystä.”*

19.4.2021

Kansainvälisyys

Selonteon toimenpiteissä kansainvälisyyttä esitetään lisättäväksi lähinnä fyysisen ja virtuaalisen liikkuvuuden kautta sekä kansainvälisissä tutkimusyhteistyössä. Ulkomaanjaksot ja kotikansainvälistyminen ovat tärkeitä kaikilla asteilla, mutta kansainvälisyys tulisi nähdä myös järjestelmätasoon toimintana.

Kielitaito on yksi väline, jonka monipuolista oppimista tulee korostaa koulutuksessa. Varhennettu kielenoppiminen antaa vahvat eväät kansainväliselle. Tavoitteena tulisi olla myös kielivalikoiman laajentaminen niin, että englannin rinnalla Suomessa opiskeltaisiin nykyistä useammin (ja varhemmin) myös muita vieraita kieliä. Tähän päästäksemme, tulisi laatia erillinen pitkän tähtäimen kielten monipuolistamisen ohjelma joka kattaisi kaikkien tasojen koulutuksen.

Mahdollisuus koota ja tarjota tutkintoon johtavaa koulutusta muulla kuin kotimaisilla kielillä tulisi olla mahdollista kaikkien asteiden koulutuksessa.

- Varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen järjestelmät eri maissa eroavat suurestikin eri maissa. Varhaiskasvatukseen tulisi luoda menettelyitä, joilla voidaan validoida suomessa vahvasti hyödynnetty leikin avulla oppiminen sekä suomalainen varhaiskasvatuksen malli.
- Suomessa tulisi voida järjestää (kansainvälistyvän toimintaympäristön huomioivaa) perusopetusta myös englannin kielellä. Tämä edistäisi myös osaajien houkuttelua Suomeen. Ilman hyvää koulupaikkaa lapsille, eivät perheet muuta Suomeen. Usein kynnykseksi nousee englanninkielisten koulupaikkojen puute. Tämä korostuu jopa kasvukeskuksissa ja asia tulisi kiireellisesti ratkaista.
- Toisella asteella tulisi luoda mahdollisuus suorittaa yleinen, suomalaisesta ylioppilastutkinnosta kehitetty kansainvälinen lukion päättötutkinto myös englannin kielellä. Tämä edistäisi koulutusvientiä myös silloin, kun halutaan tarjota ulkomaille perustetussa suomalaistyyppisessä koulussa ohjelma koko K-12 polun mukaisesti, esiopetuksesta toisen asteen tutkintoon. Nyt tämä mahdollisuus puuttuu ja sitä ei ole myöskään huomioitu kehityspolussa vuoteen 2040 asti. Myös lukion kansallisen opetussuunnitelman rinnalle tulisi luoda vaihtoehtoinen kansainvälinen opetussuunnitelma.
- Ammatillisen koulutuksen tutkintoja varten tulisi luoda yhteiset kansalliset tutkintojen perusteet ammatillisen koulutuksen tarjoamiseksi myös koulutusviennissä. Tutkintojen viennin osalta lainsäädäntöä tulee kehittää niin, että korkeakouluille jo mahdollistettu tutkintojen myynti tilauskoulutuksena olisi vastaavasti mahdollinen myös ammatillisten tutkintojen osalta. Kansainvälisessä käytössä tarvittavien tutkintojen perusteet tulisi lähtökohtaisesti koota niin, että tutkintoja voidaan tarjota kielivaatimuksista ja kulttuurisista piirteistä riippumatta. Tutkintotoimikuntien roolia ja työtä tältä osin tulee myös uudistaa ja tämä suunta tulisi kuvata ja huomioida selonteossa – tai luoda siihen kokonaan uusi toimintamalli.
- Korkeakoulujen vieraskielisten tutkintojen kehittäminen ja tarjonta lisää mahdollisuuksia edistää opiskelun kautta työelämään tulevien osaajien houkuttelua Suomeen. Maahantulon esteitä poistettaessa, opiskeluvuoroja tulee kehittää omana kokonaisuutena.
- Tavoite, jonka mukaan vähintään 50 prosenttia nuorista aikuisista suorittaa korkeakoulututkinnon on oikea. Työn murros ja digitalisaatio edellyttävät osaamistason nostamista kaikilla toimialoilla. Korkeakoulutettuja tarvitaan tulevaisuuden työelämässä lisää kaikilla kasvavilla toimialoilla. Tähän liittyy myös tavoite, jolla Suomeen hakeutuvien ulkomaisten korkeakouluopiskelijoiden määrää kasvatetaan vähintään 15 %:iin nykyisestä tasosta. Tavoite on oikean suuntainen ja mahdollinen.
- Kansainväliset tutkintokoulutusohjelmat, yhteistutkinnot ja uudet lyhyemmät sertifioidut opintokokonaisuudet tulee huomioida kaikkien tasojen tutkintoon johtavan koulutuksen rinnalla, nykyistä monipuolisemman ja tunnustetun koulutustarjonnan luomiseksi.
- Tulevaisuudessa on tärkeä synnyttää myös uusia kasvun vetureita. Suomella on hyvä perusta synnyttää korkeaa osaamista edellyttävää uutta palveluliiketoimintaa. Osaamisen

19.4.2021

viennille tulisi luoda uusia rahoitusmahdollisuuksia, joilla tutkimuksesta luodaan uutta liike-toimintaa ja tuotetaan vahvuuksillemme perustuvia ratkaisuja uusiksi palveluiksi.

Myös opetushenkilöstölle tulee tarjota nykyistä luontevammin mahdollisuuksia osallistua kansainväliseen koulutusyhteistyöhön ja siihen, että opetushenkilöstön yhtenä varteen otettavana uravaihtoehtona on myös toimiminen kansainvälisissä koulutuksen tehtävissä. **Suomalainen opettaja on maailmalla arvostettu ja opettajien pedagoginen koulutus kysytty koulutusviennin palvelu.** Selonteossa olisi hyvä linjata opettajien kansainvälisen osaamisen vaateita ja rohkaista luomaan omat ohjelmat kansainvälisiin opettajan tehtäviin tähtääville opiskelijoille korkeakouluissa. Ohjelmat houkuttelisivat myös ulkomaisia opiskelijoita Suomeen. Nykyisiin opettajan opintoihin kuuluu opintoja vain vähäisessä määrin opintoja kansainvälisistä koulutuskysymyksistä, vaikka sen hallitseville ammattilaisille on merkittävä tarve maailmalla. Selonteossa tulisi voida suunnata koulutusohjelmien pidemmän tähtäimen kehittämistarpeille ohjelmille niin, että niissä huomioidaan globaalin maailman tulevaisuuden vaateet.

3 Koulutuksen ja tutkimuksen tavoitteista ja toimenpiteistä

Toteamme, että osaamisintensiivisessä maailmassa suomalainen osaaminen kilpailee aiempaa vahvemmin korkeaa osaamista edellyttävien ratkaisujen tuottamisessa. **Koulutuksen ja tutkimuksen tuki työelämän ja vientisektorin kehittämisessä on unohdettu luonnoksessa suurelta osin.**

Lisäksi toteamme, että koulutuspoliittisia suunnitelmia tehtäessä koulutusratkaisuissa kaikilla asteilla huomioitaisiin **kotimaisen ohjauksen ja säätelyn rinnalla myös tietoisuus tehtyjen ratkaisujen merkityksestä kansainväliselle koulutusyhteistyölle ja sen kehitys.** Tällöin erilliset kansainvälistymisen suunnitelmat olisivat myös paremmin integroitavissa oman järjestelmämme vahvuuksia tukemaan.

Suomalaista koulutusta arvostetaan maailmalla ja koulutusjärjestelmäämme kohtaan kohdistuu eri tasoilla kiinnostusta. Kiinnostus ei kanavoidu yksinomaan koulutus- ja tutkimusverkostoissa, mutta selvästi laajemmin koulutusjärjestelmien, hallinnon, kansainvälisen työelämän ja yksityisen sektorin suunnista. Esimerkiksi ”opiskeluperustainen maahanmuutto” (vrt. työperäinen maahanmuutto) edellyttää uusien, lyhyiden foundation/pathway -studies -ohjelmien luomista sekä niihin liittyviä sujuvia maahantulopalveluita.

Koulutusvienti perustaa olemassaolonsa kokonaisvaltaisesti selonteossa esitetystä koulutuksen kokonaisuudesta. **Tarkastelussa tulisikin huomioida muun todetun lisäksi se, miten suomalaista koulutusta ja siitä kertyvää osaamista voidaan kaikilta osin hyödyntää koulutusviennissä,** miten sen osa-alueita sekä teknologian mahdollisuuksia voidaan kehittää koulutus- ja osaamisen vientiin ja miten ne ovat implementoitavissa eri kohdemaissa. On tärkeä pohtia myös se, **miten Education Finland ja koulutusviennin parissa toimivat yritykset ja organisaatiot voivat tuoda parhaita käytänteitä maailmalta arvioitavaksi ja hyödynnettäväksi myös suomalaisessa järjestelmässä.**

Suomeen tulisi luoda pitkäntähtäimen suunnitelma kansainvälisen koulutusta koskevan tutkimuksen edistämiseksi. Esimerkiksi Opetushallitukseen perustettava *Kehitysyhteistyön osaamiskeskuksen* yhteyteen voitaisiin koota kattavammin koulutusviennissäkin hyödynnettävää tutkimusosaamista. Kansainvälisissä tutkimuksissa ei välttämättä tunnisteta suomalaisen järjestelmän vahvuuksia. Koulutuksen tutkimustiedolle on vahva tarve jatkossakin. Ajankohtaisten koulutusteemojen kansainvälisten tutkimusohjelmien rahoitukseen tulisi saada pysyvä korvamerkitty rahoitus, joka olisi suomalaisten itsensä ohjattavissa.

19.4.2021

Julkisen ja yksityisen sektoriin kumppanuus

Koulutusviennissä toteutuu parhaimmillaan julkisen ja yksityisen sektorin kumppanuus. Koska koulutusjärjestelmämme on Suomessa pääosin julkisesti rahoitettua, on Suomessa toimiessaan yksityisen sektorin toimijoilla usein haasteita edistää omaa toimintaansa koulutuksessa. Julkis-yksityisen kumppanuuden (Public-private partnerships) yleinen ohjeistus on viime vuosina monelta osin vanhentunut. Myös koulutuksen toimintaympäristö on muuttunut. Ehdotamme, että selonteossa otettaisiin kantaa myös ohjaukseen tältä osin.

Pidämme tärkeänä, että suomalaisille yrityksille tarjotaan mahdollisuus kehittää tuotteitaan yhdessä suomalaisten koulujen ja oppilaitosten kanssa. Osaava toiminta Suomessa antaa tarvittavat referenssit toimia myös maailmalla, samalla sillä voidaan luoda uusia tehokkaita ratkaisuja kotimaiseen koulutukseen.

Maailmalla toimii lukuisia suomalaisesta koulusta inspiroituneita kouluja. Näiden koulujen tunnistamiseen ja tunnustamiseen on luotu jo erillinen validoinnin ja auditoinnin prosessi Opetushallitukselle ja kolmansille, vahvaa arviointiosaamista edustaville organisaatiolle. Esitämme, että 2040-luvulle mentäessä, Suomella olisi vahvempi rooli myös kansainvälisen globaalin varhaiskasvatuksen ja koulutuksen laadun varmistamisessa. Yksi ensimmäisistä askelmista tätä kohti olisi luoda ja vakiinnuttaa laatukriteeristö, jolla vahvistettaisiin suomalaistyyppien varhaiskasvatuksen toiminta myös kansainvälisessä yhteydessä (saman suuntaisesti kuin nyt on luotu suomalais-tyyppisiä kansainvälisiä kouluja varten).

Lopuksi

Kiitämme mahdollisuudesta esittää edellä esitetyt huomiot koulutuspoliittisen selonteon käsitelyssä ja täydentää näin aiemmin jättämäämme lausuntoa.